

Strukturální syntax a její využití při překladu

Obsah:

1. Strukturální lingvistika
2. Věta a výpověď
3. Klasifikace predikátů
4. Vývoj náhledů na klasifikaci participantů
5. Jádro věty, povinné a nepovinné valence
6. Uplatnění této teorie při překladech

1. Strukturální lingvistika

Na počátku XX. stol. se ke studiu jazyka přistupovalo podobně jako ke studiu přírodních věd: jednotlivé jevy byly zkoumány **izolovaně a bez zřetele ke vzájemným souvislostem**. Tento náhled prolomil jako první zakladatel strukturální lingvistiky, **FERDINAND DE SAUSSURE**, který začal zkoumat jazyk s ohledem na **vztahy a rozdíly mezi** jeho jednotlivými **prvky**. Pro veškerý další vývoj disciplíny se stal klíčovým jeho názor, že *význam nese postavení znaků v celku*, ne jejich prostý souhrn. Rozlišuje též mezi *jazykem (langue)* a *promluvou (parole)*, přičemž pod pojmem:

jazyk (langue)		promluva (parole)
	se rozumí	
obecná struktura		aktuální použití

V průběhu XX. stol. se pak ukázalo, že oba tyto objevy mají význam nejen ve studiu jazyka samotného (tehdy byly ještě aplikovány pouze na morfologii a sémantiku), ale ve studiu lidských společenství, politických, hospodářských a právních systémů, v hlubinné psychologii a v literární vědě; nakonec došlo až k tomu, že tyto teorie ovlivnily i studium věd přírodních.

Z lingvistických (převážně šlo o klasickou filologii a obecnou lingvistiku) a filozofických kořenů povstává ve 20. letech **Pražský lingvistický kroužek** (zal. VILÉMEEM MATHESIEM, JANEM MUKAŘOVSKÝM a dalšími, 6. 10. 1926, fungoval nepřetržitě do začátku II. sv. války, obnoven byl v r. 1990 OLDŘICHEM LEŠKOU) V rámci tohoto uskupení vzniklo **učení o příznakovosti**, které ROMAN JAKOBSON propracoval i pro *morfologii* (nauku o tvoření slov).

Členy protikladu (opozice) se liší přítomností nebo nepřítomností téhož formálního rysu. Člen opozice, který tento rys má, se nazývá příznakový, a člen, který daný formální rys postrádá, je bezpříznakový. Pro bezpříznakový člen je charakteristický neutrální význam.

Příklad: mužský rod je proti ženskému nebo střednímu bezpříznakový.

Pražský lingvistický kroužek se dále významným způsobem zabýval studiem morfologie, sémantiky (nauka o významu slov) a fonologie (nauka o hláskách). Pro naše potřeby je však další exkurz tímto směrem nedůležitý.

Už v tomto raném stádiu mají strukturální teorie **vliv na lingvistiku** (z klasické a obecné filologie pronikají teorie do přístupu k moderním jazykům), **logiku** a **informatiku**.

Na **syntaktickou úroveň** posouvá teorii STEPHEN LIVINSON (Pragmatics, 1984), který poprvé formuluje rozdíl mezi větou a výpovědí. V našem prostředí je jeho nejvýraznějším následovníkem MIROSLAV GREPL a jeho žák PETR PEŇÁZ.

2. Věta a výpověď

V první řadě je třeba rozlišit dva typy vazby, a to: **syntaktiku**, což jsou vazby mezi slovy, a **pragmatiku**, což jsou vazby řečového aktu vzhledem k uživateli. Dále je nezbytné mít na vědomí, že pod pojmem:

věta		výpověď
	se rozumí	
<i>abstraktní teoretická entita, jejímž jádrem je predikát realizovaný predikátovým výrazem; tedy</i>		<i>věta pronesená, tzn. realizovaná v komunikační situaci s nějakým cílem; tedy</i>
vzorec		konkrétní náplň vzorce

Vidíme, že stále ještě prosvítá původní de Saussurovo dělení na jazyk a promluvu.

Predikát je možno též nazvat **verbum finitum** (VF; sloveso v určitém tvaru). Jeho nezbytné charakteristiky jsou:

– **tempus (čas)**

– **modus (způsob).**

Osoba ani žádná další kategorie nejsou nezbytnou součástí VF. (Číslo je kategorie původem jmenná, rod – činný a trpný – jsou z hlediska struktury věty pouze úhlem pohledu na výpověď, vid je při stanovování jádra věty kategorií naprosto podružnou.)

Tempus (čas) rozlišujeme **reálný** (umístění děje na časové ose vzhledem k tady a teď mluvčího) a **relační** (předčasnost, současnost nebo následnost s dějem věty hlavní). VF je takový přísudek, který má čas *reálný*; tedy *přísudek věty hlavní*. Žádné jiné sloveso ve větě než VF nebude mít reálný čas.

Které tvary vyjadřují reálný čas a které relační? Příklady:

Karel jí jablko.

Karel snědl čtyři jablka.

Jablko sněžené Karlem.

Karel chroustající jablko.

Sníst jablko.

Marie nakrájela Karlovi jablko, aby se mu dobře jedlo.

Marie nakrájí Karlovi jablko, aby se mu dobře jedlo.

Marie vždycky krájí Karlovi jablka, protože jí řekl, že to tak má rád.

Z tohoto poznatku pak vyplývají pravidla pro **souslednost časů** (v každém jazyce podle vlastních pravidel, ale přesto je možno, zejména v ie. jazycích, vysledovat řadu podobností.

čeština:

relační čas

futurum

<i>reálný čas</i>	préteritum	PRÉZENS	futurum
		préteritum	

latina:

relační čas

imperfektum opisné

relační čas

prézens opisný

relační čas

futurum opisné

<i>reálný čas</i>	imperfektum	PRÉZENS	futurum I.
	plusquamperfektum	perfektum	futurum exactum

Prézens je z hlediska času reálného i relačního prvek **bezpříznakový**.

Modus (způsob) může být buď **reálný**, pak je realizován *indikativem*, nebo **ne-reálný**, jenž bývá realizován, podle možností toho kterého jazyka, *imperativem*, *kondicionálem*, *konjunktivem*, *optativem* a podobně. Ne-reálný způsob lze rozlišit potenciální, irrealní a futurální; konkrétní realizace záleží na zvyklosti jednotlivých jazyků.

Indikativ je tedy z hlediska modu prvek **bezpříznakový** (označuje se jím prostý fakt, že se děj (ne)odehrál / (ne)odehrává / (ne)bude odehrávat, a přitom se žádným způsobem nereflektuje přání mluvčího ani jeho (ne)možnost děj ovlivnit).

Infinitiv **není modus**, ale druh nominalizace slovesa (viz dále). Infinitiv ani participium (přechodník, podstatné jm. slovesné, gerundium apod.) rovněž nemůže stát na pozici VF.

Predikovat lze **slovesem** nebo **jménem**. Jestliže se predikuje jménem (*Karel je plešatý.*), musí se verbalizovat, k čemuž se obvykle používá spona.

Věta je pak struktura, jejímž jádrem je predikát vyjádřený VF.

Lesklá mince. — není věta

Mince je lesklá. — je věta.

Jednočlenná jmenná věta neexistuje. Setkáme-li se se zdánlivě jednočlennou jmennou větou, jde o případ, kdy došlo k *elipse spony* / *verbalizátoru*. Tempus i modus je v takovém případě nutně **bezpříznakový** (indikativu přezentu). Sponu nebo jiný verbalizátor je možné doplnit z kontextu předchozích vět a/nebo výpovědní situace a objeví se, jakmile větu posuneme mimo **bezpříznakový** tempus nebo modus.

Příklady:

Káva. *Co chceš, kávu nebo čaj? — (Chci) kávu.*
Ven! *(Běž) ven!*
Škola. *spona se objeví, jakmile se posuneme z bezpříznakového tempu a modu, např.: Tady stávala škola.*

Výpověď může být též modifikovaná **situačně** (projeví se při odpovědi nebo překladu – překládat budeme v každém případě jinou větou). Myslí se tím, že se může objevit stejná věta, která ale má v závislosti na jiné komunikační situaci jiný význam.

Ještě by sis mohl vzít kravatu.
Ještě by sis mohl zlomit nobu.

Z naší definice věty vyplývá, že **typologie vět** může být založená jen na **vlastnostech predikátových výrazů** (predikátorů), a to:

- a) na vlastnostech *významových (sémantických)*, kterým se budeme věnovat v následující kapitole,
- b) na vlastnostech *syntaktických*, tedy na jejich syntaktickém chování – tzv. **valenci**.

Přitom obecně platí, že B je podmíněno A.

Proč je výhodnější používat pojem *predikát* místo pojmu *sloveso*? Jednak se předejde případné kolizi s morfologií, jednak totéž sloveso může mít 1 až n významů, z nichž se každý chová syntakticky jinak (má jiný počet valencí nebo valence realizované jiným způsobem) a překládá se obvykle jiným výrazem.

vést

Lendl vede.
Petr vede Pavla.
Karel vede pěvecký kroužek.
Cesta je zavedla do lesa.
Studium nás vede ke skromnosti.
Minerálky nevedeme.

Naopak existují i predikátory víceslovné (analytické). Že se nejedná o predikát a jeho valenci, poznáme podle toho, že jsme schopni v téže jazyce nalézt jiný, synonymní predikátor jednoslovný, případně že takový jednoslovný predikátor máme k dispozici při překladu do jiného jazyka:

<i>mít za to, že</i> <i>být na rozpacích</i> <i>být po ruce</i> <i>dát na srozuměnou</i> <i>dostat přes prsty</i> <i>mít v úmyslu</i>	<i>myslet si</i> <i>stydět se</i> <i>být připraveno</i> <i>sdělit</i> <i>být pokárán</i> <i>chtít</i>
--	--

3. Klasifikace predikátů

Pokusů o klasifikaci predikátorů je celá řada. Ráda bych předestřela rozdělení podle významu, typu situace a přítomnosti nebo nepřítomnosti změny (mutace, M), tedy klasifikaci sémantickou. Zdá se mi jednak nejméně komplikovaná, za druhé je to dobrý základ pro hledání odpovídajících výrazů v jiných jazycích, za třetí lze u takto vytvořených skupin dobře definovat počet a typ povinných valencí (syntaktickou strukturu věty).

stav (-M)	změna stavu (+M)	kauzace změny stavu (+M)
(A) vlastnost být nějaký 1 participant <i>být suchý, měkký, pokažený, slabý, bledý, slepý, ...</i> <i>být na rozpacích, v průšvih, ve své kůži, na mížině, ...</i> <i>(do této podskupiny patří většina sloves jmených se sponou)</i>	stát se nějakým 1 participant <i>uschnout, změkknout, pokažit se, zeslábnout, zblednout, oslepnout, ...</i>	učinit někoho nějakým 2 participanty <i>usušit, změkčit, pokažit, oslabit, nechat zblednout, oslepit, ...</i>
(B) existence (ne)existovat 1 participant <i>(život na Marsu) je/ není</i>	měnit se z existence do neexistence 1 participant <i>vzniknout, vypuknout, narodit se, zemřít, ...</i>	způsobit (ne)existenci 2 participanty <i>napsat, vybudovat, nakreslit, postavit (co), zabít, porodit, ...</i>

stav (-M)	změna stavu (+M)	kauzace změny stavu (+M)
(C) poloha nacházet se v nějaké poloze 1 nebo 2 participanty <i>sedět, ležet, stát, klečet, viset, ...</i> <i>(do této skupiny patří většina doplňkových konstrukcí)</i>	změnit polohu 1 nebo 2 participanty <i>sednout si, lehnout si, postavit se, kleknout si, zavěsit se, ...</i>	způsobit změnu polohy 2 nebo 3 participanty <i>posadit, položit, postavit (koho kam), přinutit, pokleknout, pověsit, ...</i>
(D) lokalizace být někde 2 participanty <i>ležet (na zahrádě), pracovat (ve školství), stát (před, za, vedle), ...</i> <i>patří sem i abstraktní lokalizace – zařazení do skupiny: být kuřák, hnusák, žárlivec, školák, ze třídy 1. B, ...</i> <i>(tzn. podskupina, kam patří zbytek sloves jmených se sponou)</i>	dostat se odněkud někam 3 participanty <i>do této podskupiny patří všechna slovesa pohybu: lehnout si, přijít, odejít, ...</i>	způsobit, že se něco dostane odněkud někam 4 participanty (nemusí být explicitně vyjádřené všechny) <i>přemístit, poslat, zasunout, odnést, přeložit, přivézt, ...</i>
(E₁) posesivita (ne)mít něco 2 participanty <i>mít, vlastnit, patřit, náležet; postrádat, chybět, scházet, nemít, ...</i>	nabýt / pozbýt něco 2 participanty <i>ztratit, získat, nabýt, dostat, přijít o něco, vyhodit, najít, ...</i>	způsobit, aby někdo něco (ne)měl 3 participanty <i>ukrást, dát, vrátit, dostat, sebrat, odevzdat, zabavit, ...</i>
(E₂) vlastnění informace (ne)mít informaci (slovesa pamatování) 2 participanty, věcný participant realizován substantivem, informace vedlejší větou <i>znát, tušit, pamatovat si, myslet, nevědět, ...</i>	nabýt / pozbýt informaci (slovesa sentiendi) 2 participanty, věcný participant realizován substantivem, informace vedlejší větou <i>dozvědět se, uvidět, uslyšet, přečíst si, zapamatovat si, zapomenout, dopídit se, zkontrolovat, ...</i>	způsobit, aby někdo měl informaci (slovesa dicendi) 3 participanty, věcný participant realizován substantivem, informace vedlejší větou <i>oznámit, sdělit, říci, napsat, namalovat, vyložit, přikázat, zakázat, ...</i>
(F) ostatní vykonávat činnost 1 participant (?) <i>spát, pršet</i>	započít s činností 1 participant (?) <i>usnout, rozpršet se</i>	způsobit, že započne činnost 2 participanty <i>uspat</i>

4. Vývoj náhledů na klasifikaci participantů

Participant je účastník, který je reflektován ve významu třídy predikátorů (povinná valence). Může to být osoba, věc nebo místo (směr).

Na existenci participantů upozornil CHARLES FILLMAN v díle *The case for case*. Vyslovil teorii, že *pád není pádová forma, ale participant*. Toto je sice použitelné pro analytické jazyky, jako je např. angličtina, ale neřeší to otázku pádů v systémech syntetických (čeština, latina apod.).

Indoevropský prajazyk byl jazykem syntetickým a fungoval v něm systém devíti pádů:

<i>nominativ</i>	<i>akuzativ</i>	<i>illativ (auktoriál)</i>
<i>genitiv</i>	<i>dativ</i>	<i>instrumentál</i>
<i>lokál</i>	<i>allativ</i>	<i>ablativ</i>

Každý pád měl svou funkci a nebylo třeba předložek. Pády ovšem v průběhu vývoje splývaly, objevila se nutnost určit i jiné vztahy, případně stávající vztahy zpřesnit, a proto se začaly používat předložkové vazby.

Dnes se rozlišuje **7 – 10 participantů**, klasifikace je nejednotná. Jsou to:

agens
patiens
recipiens
beneficus
possessor
nositel

proživatel (sensor)
místo (locus)
směr
výsledek (eventus)
živel (děšť padá)
instrumentum
res (věc na pozici proživatele – škola stojí).

Participant může být **propoziční** (vyžádá si realizaci větou vedlejší), nebo **věcný** (je realizován jménem).

FILLMORE uvádí jinou klasifikaci:

1. **agens** – životný původce děje, činnosti (*Učitel chválí žáka.*)
2. **instrumentál** – neživá síla / prostředek, která má podíl na ději (*Petra trápí nespavost.*)
3. **proživatel / dativ** – živá entita, která je slovesným dějem zasahována (v předchozí klasifikaci patiens) (*Petra pálilo v očích.*)
4. **faktiv** – objekt, který je výsledkem děje (*Napsal román.*)
5. **lokativ** – umístění participantu (*Je na zahrádě.*)
6. **objektiv** – věci, které jsou zasahovány dějem (*Matka myje stůl.*)

Byl za tuto klasifikaci velmi kritizován, zejména že je kategorií málo, chybí souvislost mezi sémantikou a gramatikou a podobně.

Na tomto základě vznikla **třetí klasifikace**:

agens	osoba, která způsobuje děj
processor	původce děje personický i nepersonický
patiens	objekt / persona, s níž se manipuluje
cíl	<i>dosáhnout slávy</i>
výsledek (faktiv)	objekt, který je výsledkem děje (<i>napsat román</i>)
nositel	<i>Petr je smutný</i>
proživatel	<i>Petra to mrzí</i>
recipiens	osoba, k níž je děj směřován (<i>dal Petrovi kafe</i>)
possessor	<i>Petr má auto, sebrali matce hodinky</i>
beneficiens	osoba, v jejíž (ne)prosých je činnost vykonávána (<i>koupil mu oběd</i>)
causator	neživé něco, které je příčinou děje: živel (<i>větr rozbil okno</i>), psychosomatický stav (<i>úzkost mu sevřela brádo</i>), děj, činnost (<i>četba detektivky</i>)
místo (lokativ)	<i>na balkóně</i>
směr	odkud? kam?

Klasifikace dodnes není úplná a mezi vědci v této otázce nepanuje shoda. Objevují se snahy zavádět další a další participanty, čímž dochází k nadbytečné fragmentaci a ocitáme se znovu na začátku celého procesu – v okamžiku, kdy bylo pro přílišnou fragmentálnost potřeba zavést nějaký hierarchický systém (strukturu).

5. Jádro věty, povinné a nepovinné valence

Jádrová věta vznikne, máme-li **sloveso v určitém tvaru** (VF) a jsou-li naplněny jeho **povinné valence**. Je přitom důležité, že jsou valence naplněny, nikoli *jak konkrétně* je která z nich realizovaná. **Omezení**, se kterými se můžeme setkat, jsou buď povahy **systemové** (to se liší jazyk od jazyka), nebo **kontinuativní** (elipsa větného členu v případě, že je vysledovatelný z kontextu. *Petr potkal Marii. Měla z toho radost.*).

Valence byla definována LUISEM PEIGNIEZEM jako schopnost slovesa vázat na sebe jistý počet syntaktických pozic. **Povinná valence** je taková, která determinuje význam slovesa – není-li povinná valence naplněna, význam slovesa se změní a věta přestane být rozumět. Povinné jsou všechny valence *obsahové* a *přísloušné místní*. Všechny ostatní přísloušné valence (a všechny „valence“ adnominální) jsou **nepovinné**.

U povinné valence predikát na základě svého významu vyžaduje:

- počet větných členů (participantů),
- formu větných členů (pád, předložka)
- druh výrazů, jimiž jsou participanty specifikovány.

Vazba je tedy součástí valence. Valence („ručička“) při překladau přetrvává, vazba přetrvat nemusí a čím vzdálenější jsou si originální a cílový jazyk místně, vývojově nebo časově, tím nižší je pravděpodobnost, že vazba přetrvává (každý jazyk má vlastní pravidla, zachovává se jen obecná struktura věty – typ predikátu, valence, typ participantu).

Valenci lze vynechat (elipsa valence) pouze tehdy, je-li z kontextu jasné, jak by byla naplněna, nebo, v případě valencí místních, je-li bezpříznaková (sem, odtud, k sobě, od sebe). V žádném případě nelze vynechat predikát. (Viz odstavec o neexistenci jednočlenných vět jmenných.)

Sloveso může mít 0 – 4 valence. (*prší; někdo je nějaký; někdo je někde; někdo dělá něco; někdo dělá něco někomu; někdo přemísťuje něco odněkud někam*)

Primární realizace valence je **větou vedlejší**; může ovšem dojít k *nominalizaci*. Pouze v případě, že je valence (propozice) realizována svým nejverbálnějším možným způsobem (větou vedlejší), získáme komplexní představu o tom, co se dělo. Nominalizací se část informace ztrácí. Valenci lze i oddělit a realizovat celou větou hlavní, pak vznikne souvětí souřadné. Byla-li valence povinná, bude to souvětí souřadné v poměru slučovacím nebo odporovacím a v původní větě obvykle zůstane po valenci nějaký zbytek ve formě zájmeny nebo dojde k elipse; byla-li valence nepovinná, bude souvětí souřadné v kterémkoli jiném poměru a v původní větě nezbude po valenci ani stopa.

Nominalizační řada: VF – sloveso s relačním časem a modem – infinitiv / participium – podstatné / přídavné jméno slovesné – jméno.

Nominalizace nepovinné valence:

*Karel přišel, a tak jsme začali večeřet.
Když přišel Karel, začali jsme večeřet.
Karel, přišel, usedl s námi k večeři.
Po příchodu Karla jsme usedli k večeři.
Posadili jsme se k večeři spolu s Karlem.*

Nominalizace povinné valence:

*Petr se zeptal Pavla: „Nechceš jít v sobotu na ryby?“
Petr se zeptal Pavla, jestli nechce jít v sobotu na ryby.
Petr Pavlovi navrhl jít v sobotu na ryby.
Petr Pavlovi navrhl chytání ryb.
Petr se Pavla ptal na ryby.*

Existují ovšem třídy sloves, která vyžadují realizaci valence infinitivem; v tomto případě už nejde o nominalizaci, ale o nejslovesnější možnou realizaci valence.

zdráhal se, odmítal, bál se; pokusil se, odvážel se, dovolil si, ... přijít.

Zápis věty: podle Grepla:

Petr vrátil Pavlovi knihu.
 $S_{nom} VF S_{dat} S_{acc}$

Podle mě: vycházím z nákresu rozčlenění valenci na povinné a nepovinné, levé a pravé. Pavouk. Tento nákres je možné ponechat a naplnit buď jinou výpovědí, nebo překladem téže výpovědi do jiného jazyka. (Ukázka.) Zajistí se tak, že věta zůstane tatáž a že se neztratí žádná informace, ani slovní, ani vztahová.

6. Uplatnění této teorie při překladech

Existuje celkem pět **jazykových rovin, které podléhají překladu**. Když se člověk učí překládat, vyvíjí se postupně od první z nich k poslední. Cílem je být schopen všechny roviny kombinovat; tak vznikne překlad **komplexní**.

Překlad tedy může být postupně:

- 1. fonematický** – převedou se hlásky na nejbližší možné hlásky v cílovém jazyce (*London – Londýn*).
- 2. morfematický** – převede jednotlivé části slova. Takto vznikají kalky; takto jsou jazykově vzdělaní lidé schopní rozumět termínům (*participant – část-brát-ten kdo – účastník; filosofie – milovat-vědění – vědymilnost*). V některých jazycích (čínština) je obtížné odlišit morfém a slovo.
- 3. slovní** – nahradí slovo slovem. Takto mají tendenci postupovat lidé, pro něž je mateřštinou některý z flexivních jazyků (jsou zvyklí, že slovo obvykle obsahuje všechny informace, které potřebuje pro svou správnou syntaktickou funkci). Je to chyba, a proč je to chyba zjistí každý, kdo někdy použije internetový překladač. V nejlepším možném případě tak vznikne překlad otrocký bez pochopení smyslu výpovědi, v nejhorším možném případě nesmyslný blábol.
- 4. větný** – nahradí větu větou, aniž se zamyslí nad možností jiné realizace valence (věta vedlejší místo polovětné konstrukce a podobně). (*Petr poručil Pavla vypít mléko.*)
- 5. výpovědní** – nejvyšší rovina, cíl. Převede výpověď do koncového kódu. Ponechá přitom strukturu věty jen natolik, aby se nepotrhlaly valenční vazby, konkrétní realizaci valenční vazby ale provede podle pravidel cílového jazyka. Přihlíží k významovým rovinám slov.

Při každém překladu dojde nutně ke ztrátě. Dobrý překladač se snaží převést nejen informaci (výpověď), ale i dojem, účinek textu, figury (výpověď v širším smyslu).

Prameny:

CHARLES FILLMAN: The case for case

MIROSLAV GREPL, KARLÍK: Mluvnice jazyka českého

PETR PEŇÁZ: Syntax latinského jazyka (nevydáno)

Příklad překladu: **Sigune**

Divested

He struggles bravely, but in vain. Its lusts satisfied, his treacherous body is lazy and limp. Here is the moment he has dreaded: sleep is dragging at his eyelids, his brain is languid, his strength is spent. He must abdicate to slumber, lose his tight control, and let all consciousness slip. His resistance, though determined, is futile.

This, then, is the hour of truth. What will she do, this woman whom passion has not worn out, when he is at her mercy?

Before he drifts off, he hears her low voice. "Trust me," she murmurs, "I won't cut your hair."

Bezbranný

Brání se vši silou, ale bez úspěchu. Jeho zrádné tělo dosáhlo svého a teď jen leží, líné a ochablé. Přichází okamžik, kterého se bál: přes oči se mu valí vlny spánku, mozek je malátný, všechna síla spotřebovaná. Nemá jinou volbu než ustoupit a usnout, vzdát se své přísné kontroly; ostražitá bdělost sklouzává do bezbranného bezvědomí. Jakkoli byl připravený vzdorovat, je to marné.

Toto je hodina pravdy. Co udělá, ta žena, jejíž vášeň ještě neodezněla, když jí bude vydán na milost?

Okamžik předtím, než usne úplně, uslyší její tichý hlas. „Důvěřuj mi,“ brouká, „neostřihám ti vlasy.“